

Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένο σκύλο στη Δυτική Μακεδονία

Τελική Αναφορά

Απρίλιος 2020

Η παρούσα αναφορά έχει δημιουργηθεί στο πλαίσιο του Έργου «Δράση Ομάδας Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων στη Δυτική Μακεδονία»

Πρόγραμμα: Φυσικό Περιβάλλον και Καινοτόμες Δράσεις

Άξονας: Δράσεις Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος Μέτρο: Καινοτόμες Δράσεις με τους πολίτες

Προϋπολογισμός έργου: 49,945,00€

Χρηματοδότηση: Πράσινο Ταμείο

1

ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ
Καινοτόμες δράσεις
με τους πολίτες

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία/ BirdLife Greece

Θεμιστοκλέους 80
Τ.Κ. 106 81 Αθήνα
Τηλ.: +302108228704
info@ornithologiki.gr
www.ornithologiki.gr

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Saravia, V. (2020) *Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένο σκύλο στη Δυτική Μακεδονία*. Τελική Αναφορά, Απρίλιος 2020, pp. 19. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Αθήνα.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	3
2. Μεθοδολογία.....	4
2.1. Περιοχή μελέτης	4
2.2. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων	5
3. Αποτελέσματα	7
3.1. Περιστατικά δηλητηρίασης	8
4. Συμπεράσματα.....	17
5. Βιβλιογραφία	19

1. Εισαγωγή

Η παρούσα τεχνική αναφορά παρουσιάζει τα αποτελέσματα της εργασίας της Ομάδας Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένο σκύλο (εφεξής ΟΑΔΔ) της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας στη Δυτική Μακεδονία στο πλαίσιο του προγράμματος «Δράση Ομάδας Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων στη Δυτική Μακεδονία» που υλοποιείται από την Ορνιθολογική από τον Απρίλιο του 2018 μέχρι τον Μάρτιο του 2020, με τη χρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου. Η ΟΑΔΔ δραστηριοποιείται στην ευρύτερη περιοχή της Φλώρινας και της Καστοριάς και έχει βάση στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών.

Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι μία κοινή πρακτική στην Ελλάδα (Ntemiri & Saravia, 2016; Pantonić & Andevski, 2018), τόσο στις αστικές περιοχές όσο και στην ύπαιθρο, παρά το γεγονός ότι απαγορεύεται βάσει νομοθεσίας από το 1993. Η πρακτική αυτή, ειδικά στην ύπαιθρο, έχει σημαντικές επιπτώσεις στην άγρια πανίδα, και σήμερα αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για τα αρπακτικά ζώα, και κυρίως για τα πτωματοφάγα αρπακτικά πουλιά με ξεκάθαρο παράδειγμα τον Ασπροπάρη (*Velevski et al.*, 2015). Σύμφωνα με τους Ntemiri *et al.*, 2018, τουλάχιστον 167 Όρνια (*Gyps fulvus*), 17 Ασπροπάρηδες (*Neophron percnopterus*), 10 Μαυρόγυπες (*Aegyptius monachus*), 11 Χρυσαιετοί (*Aquila chrysaetos*) και πάνω από άλλα 100 αρπακτικά πουλιά πέθαναν από δηλητηριασμένα δολώματα στη χώρα μας την περίοδο 2000-2016. Στην ίδια περίοδο, καταγράφηκαν επίσης 40 νεκροί Λύκοι (*Canis lupus*), 37 Αρκούδες (*Ursus arctos*) και πάνω από 280 Αλεπούδες (*Vulpes vulpes*), όλα θύματα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Με δεδομένη την εκτίμηση ότι μόνο το 10% των ζώων που δηλητηριάζονται εντοπίζονται τελικά, αυτά τα νούμερα μας δίνουν μία καλή εικόνα των καταστροφικών επιπτώσεων που έχουν τα δηλητηριασμένα δολώματα, κοινώς «φόλες», στη βιοποικιλότητα της χώρας μας. Ωστόσο, αυτή η νοσηρή πρακτική δεν έχει ολέθριες επιπτώσεις μόνο στην άγρια πανίδα, αλλά και στα οικόσιτα ζώα, με θύματα κυρίως τα τσοπανόσκυλα και τα κυνηγόσκυλα, γεγονός που πέρα από τις συναισθηματικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει στους ιδιοκτήτες προκαλεί και αξιοσημείωτες οικονομικές απώλειες.

Είναι γνωστό ότι τα σκυλιά χάρη στην οξεία όσφρηση τους (έχουν περίπου 220 εκατομμύρια αισθητήρες, ενώ ο άνθρωπος έχει μόνο περίπου 5 εκ. (Jensen, 2007)), χρησιμοποιούνται από την αστυνομία και τον στρατό για τον εντοπισμό διαφόρων ουσιών και τη διάσωση ανθρώπων. Δεν είναι τόσο γνωστό, ωστόσο, ότι τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιούνται επίσης σε δράσεις προστασίας της φύσης, είτε εντοπίζοντας περιττώματα κάποιου συγκεκριμένου είδους για την εκτίμηση του μεγέθους του πληθυσμού του, είτε εντοπίζοντας συγκεκριμένα είδη φυτών σε ένα δάσος, είτε τέλος, εντοπίζοντας την παρουσία χωροκατακτητικών ειδών. Τα σκυλιά έχουν αποδειχτεί επίσης, να είναι ιδιαίτερα χρήσιμα στις δράσεις για την αντιμετώπιση εγκλημάτων κατά της άγριας πανίδας. Σε αυτό το πλαίσιο, συγκεκριμένα στην Ελλάδα ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό δηλητηριασμένων δολωμάτων (Βαβύλης *et al.*, 2016), με στόχο τη μετρίαση των απωλειών στη βιοποικιλότητα μέσω του ελέγχου και του έγκαιρου καθαρισμού της υπαίθρου από δηλητηριασμένα δολώματα και ζώα μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δηλητηρίασης της άγριας πανίδας και των οικόσιτων ζώων.

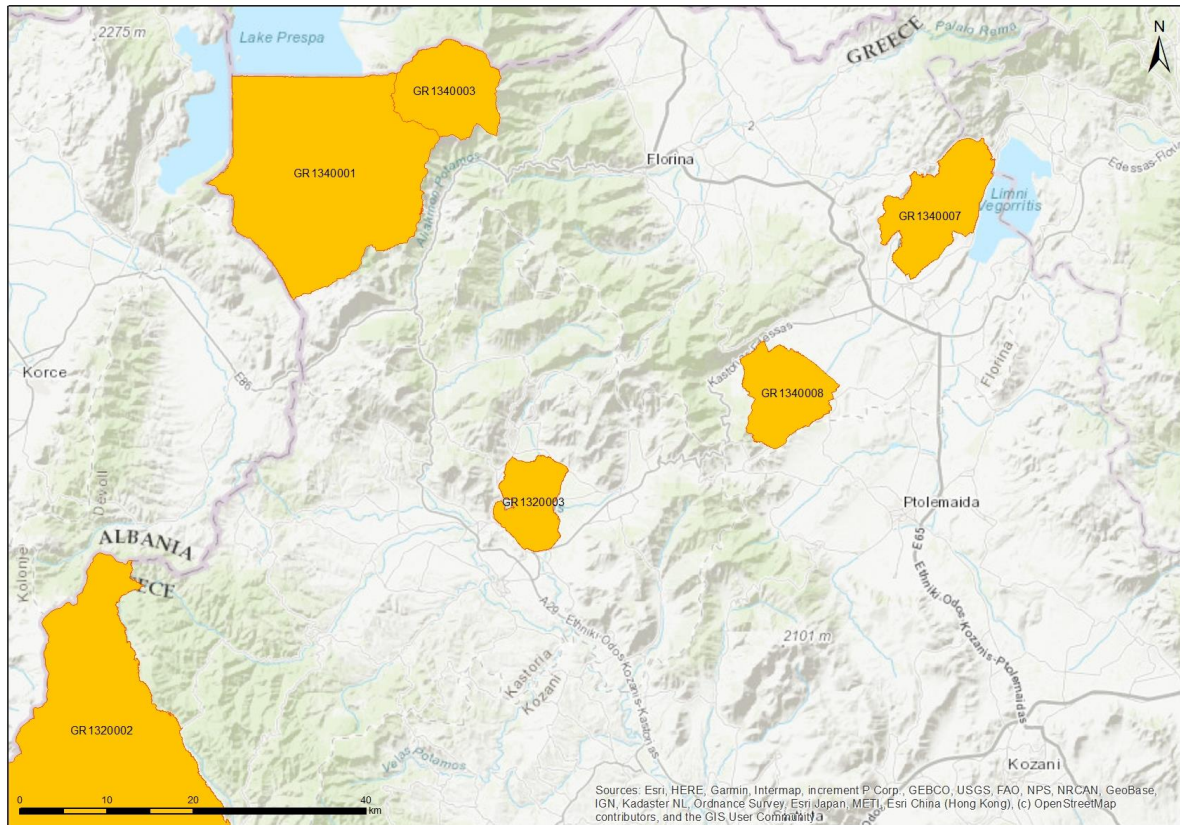

Αν και η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι ευρέως διαδεδομένη σε όλη την Ελληνική ύπαιθρο, μπορεί να παρουσιαστεί με περισσότερη ένταση σε αγροτικές και κτηνοτροφικές περιοχές με παρουσία λύκου και αρκούδας. Έτσι, οι Περιφερειακές Ενότητες της Καστοριάς και της Φλώρινας θεωρούνται περιοχές υψηλού κινδύνου και επομένως η παρουσία μίας τέτοιας ΟΑΔΔ θα μπορούσε να είναι πολύ χρήσιμη. Υπάρχουν άλλες τέσσερις ομάδες σκύλων στην Ελλάδα, που δραστηριοποιούνται στην Κεντρική Ελλάδα (Ορνιθολογική), Θράκη (WWF Ελλάς) και δυο στην Κρήτη (Κυνηγετική Ομοσπονδία Κρήτης Δωδεκανήσου – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης), αλλά η ΟΑΔΔ της παρούσας αναφοράς είναι η πιο πρόσφατη και πρόκειται για την πρώτη τέτοια ομάδα που εκπαιδεύτηκε πλήρως στην Ελλάδα και από Έλληνα εκπαιδευτή. Η Ομάδα αποτελείται από τη χειρίστρια σκύλων Victoria Sarania και τον ειδικά εκπαιδευμένο σκύλο Ιόλη, ράτσας Border collie. Η εκπαίδευσή τους έλαβε χώρα στη Σχολή Εκπαιδευτών Σκύλων «Κυναγον» στη Θεσσαλονίκη.

2. Μεθοδολογία

2.1. Περιοχή μελέτης

Η περιοχή έργου περιλαμβάνει τις Π.Ε. Φλώρινας και Καστοριάς (Χάρτης 1). Χαρακτηρίζεται από ορεινό και ημιορεινό ανάγλυφο με λίμνες και επικαλύπτεται εν μέρει, με έξι Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του δικτύου Natura 2000 (GR1320002, GR1320003, GR1340001, GR1340003, GR1340007, GR1340008) με μία από αυτές τις περιοχές να ανήκει στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών. Σε αυτές τις περιοχές απαντούν διάφορα είδη προστατευόμενων αρπακτικών πουλιών όπως ο Χρυσαιτός, αλλά και θηλαστικών όπως η αρκούδα και ο λύκος, που είναι είδη ευπαθή στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Χάρτης 1. Περιοχή μελέτης στις Π.Ε. Φλώρινας και Καστοριάς με 6 ΖΕΠ του δικτύου NATURA 2000.

2.2. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων

Κατά τη διάρκεια μίας περιπολίας, ο σκύλος ψάχνει ελεύθερος και αυτόνομα, χωρίς ανάγκη για περισσότερες εντολές πέρα από την αρχική, ενώ η χειρίστρια απλά καθορίζει την περιοχή έρευνας. Όταν ο σκύλος εντοπίσει ένα δηλητηριασμένο δόλωμα ή ζώο, το μαρκάρει με το να κάθεται δίπλα του. Η επιβράβευση του είναι πάντα -και μόνο- το παιχνίδι, συνήθως μία μπάλα.

Οι περιπολίες της ΟΑΔΔ έλαβαν χώρα πάντα στην ύπαιθρο, ενώ πραγματοποιήθηκαν δυο είδη περιπολιών: περιπολίες εξάσκησης και περιπολίες μετά από ειδοποίηση για περιστατικό δηλητηρίασης. Οι περιπολίες εξάσκησης είναι κομμάτι της συνεχούς εκπαίδευσης του σκύλου, απαραίτητο για να κρατηθεί η Ομάδα σε καλή φόρμα (καλή φυσική κατάσταση, δυνατό δέσιμο χειριστή-σκύλου, κίνητρο του σκύλου) και ταυτόχρονα λειτουργούν ως ένα είδος φύλαξης και εποπτείας της υπαίθρου καθώς η παρουσία της ΟΑΔΔ σε μία περιοχή έχει έναν χαρακτήρα αποτροπής και πρόληψης, παρόλο που σε μία τέτοια περιπολία σπανίως αναμένεται η ανεύρεση δηλητηριασμένων δολωμάτων ή ζώων. Αντιθέτως, στις περιπολίες σε περιστατικό οι πιθανότητες να βρεθεί δόλωμα ή δηλητηριασμένο ζώο είναι μεγάλες και επομένως έχουν σκοπό τον έγκαιρο καθαρισμό της περιοχής του συμβάντος από τα δηλητηριασμένα δολώματα ή ζώα, σταματώντας έτσι την αλυσίδα θανάτου που προκαλούν τα δηλητηριασμένα δολώματα. Επίσης, σε αυτές τις περιπτώσεις, η ΟΑΔΔ μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό πειστήριων του εγκλήματος.

Κάθε περιπολία της ΟΑΔΔ απαιτεί μια προσεκτική προετοιμασία και σχεδιασμό που πρέπει να λάβει υπόψη την τοπογραφία της περιοχής, τις καιρικές συνθήκες κ.λπ. Για παράδειγμα, η ζεστή μπορεί να επιδρά πολύ αρνητικά στην αποτελεσματικότητα του σκύλου γι' αυτό και αποφεύγονται οι περιπολίες τις πολύ ζεστές μέρες ή τουλάχιστον τις μεσημβρινές ώρες της ημέρας. Ο εξοπλισμός της ομάδας εν ώρα εργασίας είναι επίσης πολύ συγκεκριμένος. Κατά τη διάρκεια της περιπολίας, ο σκύλος φοράει ένα ειδικό σαμαράκι και φίμωτρο (προαιρετικά). Ο εξοπλισμός της χειρίστριας περιλαμβάνει: σφυρίχτρα, GPS, φωτογραφική μηχανή, πλαστικές σακούλες διαφορών μεγεθών, αλουμινόχαρτο και δοχεία για δηλητηριασμένα δολώματα, γάντια ντριλιού μιας χρήσης και μάσκες. Επίσης, για τον σκύλο η χειρίστρια κουβαλάει μαζί της: νερό, πρώτες βοήθειες και παιχνίδι για την επιβράβευση (Εικόνα 1).

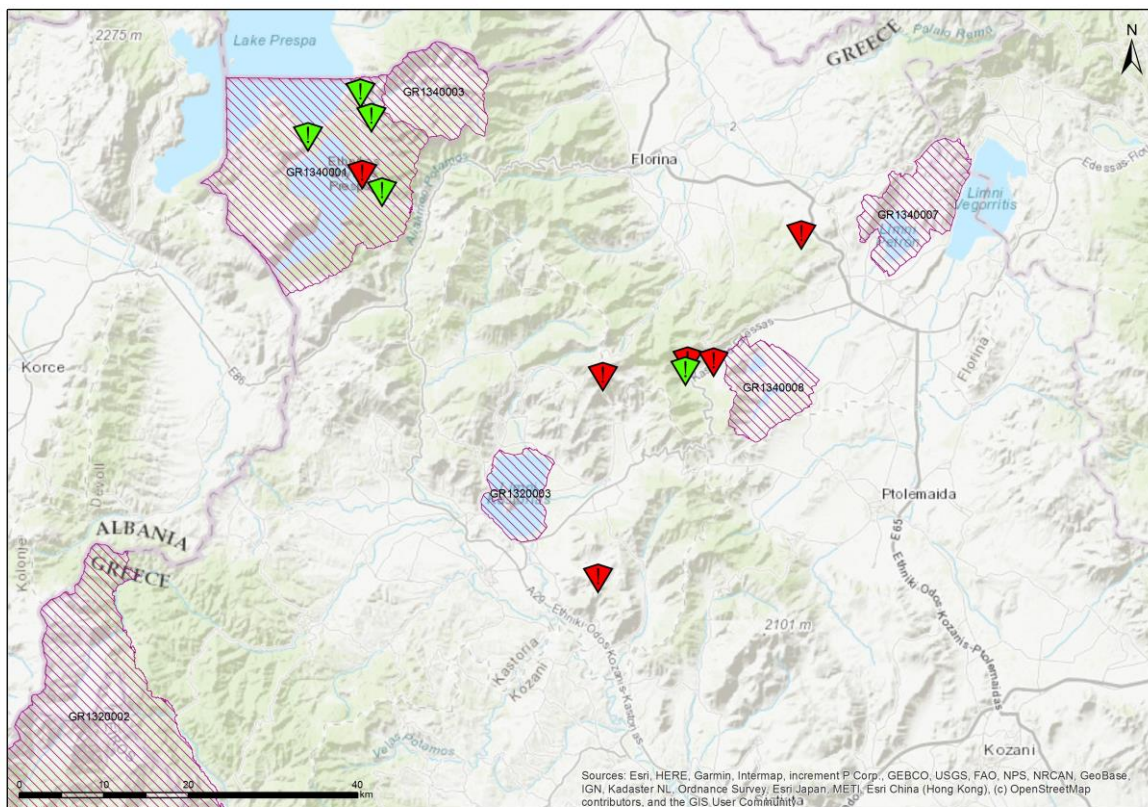
Εικόνα 1. Η ομάδα εν δράσει με τον απαραίτητο εξοπλισμό.

Οι περιπολίες εξάσκησης διήρκησαν κατά μέσο όρο 30 λεπτά, ενώ σε πραγματικό περιστατικό η διάρκεια εξαρτιόταν από τις ανάγκες του εκάστοτε περιστατικού και με το αν υπήρχαν ή όχι ευρήματα, καθώς ο σκύλος χρειάζεται να εντοπίσει κάποιο εύρημα για να κρατήσει το επίπεδο της συγκέντρωσης και του κινήτρου του ψηλά. Επίσης, πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη τις καιρικές συνθήκες, το ανάγλυφο και τη βλάστηση που μπορούν να επηρεάζουν αρνητικά την αποτελεσματικότητα του σκύλου. Στις περιπτώσεις με πραγματικό περιστατικό οι αρμόδιες αρχές έλαβαν ενημέρωση για την περιπολία. Έτσι, όποτε ήταν εφικτό, η ΟΑΔΔ συνοδευόταν από υπάλληλους της Δασικής Υπηρεσίας.

Κάθε περιπολία καταγραφόταν με GPS, καταγράφονταν οι γεωγραφικές συντεταγμένες της θέσης του κάθε δηλητηριασμένου δολώματος ή ζώου και λαμβάνονταν οι απαραίτητες φωτογραφίες των ευρημάτων. Επίσης, η ΟΑΔΔ ήταν εξοπλισμένη με τα κατάλληλα αναλώσιμα υλικά για τη συλλογή δειγμάτων ή άλλων ευρημάτων με σκοπό να αποσταλούν για τοξικολογικές εξετάσεις ή ακόμα και για εγκληματολογικές αναλύσεις (π.χ. δακτυλικά αποτυπώματα).

3. Αποτελέσματα

Από τον Νοέμβριο του 2018 μέχρι τον Μάρτιο του 2020 η ΟΑΔΔ διενήργησε συνολικά 70 περιπολίες, από τις οποίες οι 59 ήταν προληπτικές και οι 11 σε περιστατικά δηλητηριάσεων (Χάρτης 2). Από τις 70 περιπολίες, οι 63 πραγματοποιήθηκαν μέσα σε περιοχή Natura 2000, συγκεκριμένα στις ΖΕΠ του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών (GR1340001) και του Όρους Βέρνον – Βίτσι (GR1340006), ενώ 7 πραγματοποιήθηκαν εκτός ΖΕΠ (Πίνακας 1). Συνολικά η χειρίστρια σκύλου κάλυψε σχεδόν 55 χλμ. αλλά αξίζει να σημειωθεί η εκτίμηση ότι ο σκύλος διανύει, κατά μέσο όρο, δυο με τρεις φορές περισσότερα χιλιόμετρα από τον χειριστή του.

Χάρτης 2. Περιστατικά που διερεύνησε η ΟΑΔΔ. Με κόκκινο, τα περιστατικά όπου βρέθηκαν δηλητηριασμένα ζώα και με πράσινο περιστατικά όπου δεν βρέθηκαν ευρήματα. Με ριγέ μωβ, οι ΖΕΠ της περιοχής του έργου.

Συνολικά, βρέθηκαν ευρήματα σε 7 από τις 70 περιπολίες, τα περισσότερα από τα οποία πραγματοποιήθηκαν κατόπιν ειδοποίησης. Δεν βρέθηκαν καθόλου δηλητηριασμένα δολώματα, τα οποία κατά πάσα πιθανότητα θα είχαν καταναλωθεί ήδη από τα νεκρά ζώα, παρά μόνο δηλητηριασμένα ζώα. Βρέθηκαν 10 νεκρά ζώα, αλλά μόνο τα 8 ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα: έξι σκυλιά (πέντε τσοπανόσκυλα και ένα κυνηγόσκυλο), μία αλεπού και ένα αγριογούρουνο, και δυο ασβόι που τελικά όμως ταυτοποιήθηκαν ως πυροβολημένοι (Πίνακας 1). Με βάση την εμπειρία της ΟΑΔΔ και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κατοίκων και των ατόμων που είχαν ειδοποιήσει για τα περιστατικά, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν: εξόντωση αλεπούς, λύκου ή αρκούδας και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών.

Πίνακας 1. Αριθμός περιπολιών, δηλητηριασμένων δολωμάτων (δδ) και δηλητηριασμένων ζώων (δ. ζώων) που εντόπισε η ΟΑΔΔ.

ΖΕΠ	Αριθμός περιπολιών	Αριθμός περιπολιών με ευρήματα	Αριθμός δ. ζώων	Είδη	Αριθμός δδ
GR1340001, GR1340006	63	3	2	1 τσοπανόσκυλο 1 κυνηγόσκυλο (* 2 ασβούς πυροβολημένους)	0
Εκτός	7	4	6	4 τσοπανόσκυλα 1 αλεπού 1 αγριογούρουνο	0
Σύνολο	70	7	8	5 τσοπανόσκυλα 1 κυνηγόσκυλο 1 αλεπού 1 αγριογούρουνο	0

8

Δυστυχώς, λόγω διαφόρων παραγόντων, μεταξύ των οποίων και η κατάσταση των πτωμάτων τη στιγμή που εντοπίστηκαν, δεν ήταν εφικτή η λήψη δειγμάτων για τοξικολογική ανάλυση για την ταυτοποίηση της δηλητηριώδους ουσίας που χρησιμοποιήθηκε. Από την εμπειρία της Ορνιθολογικής μέσω της ΟΑΔΔ που λειτουργεί στην Κεντρική Ελλάδα, οι πιο κοινές ουσίες που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι τα φυτοφάρμακα, συχνά παράνομα, όπως το Carbofuran, το Endosulfan (και τα δύο απαγορευμένα) και το Methomyl (νόμιμο μόνο για επαγγελματική δραστηριότητα). Αρκετά συχνά χρησιμοποιούνται και κυανιούχα άλατα, γνωστά ως φύλες παραφίνης, συνήθως κυανιούχο κάλιο. Όλες οι δραστικές αυτές ουσίες είναι ιδιαίτερα τοξικές και θανατηφόρες όχι μόνο για την άγρια πανίδα και τα οικόσιτα αλλά και για τον άνθρωπο.

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι για το διάστημα Ιανουάριο-Μάρτιο 2020 η ΟΑΔΔ υπολειτουργούσε λόγω προβλημάτων υγείας της χειρίστριας σκύλου αρχικά και μετά λόγω περιορισμών μετακινήσεων και καραντίνας για την πανδημία COVID-19.

3.1. Περιστατικά δηλητηρίασης

Παρακάτω ακολουθεί αναλυτική περιγραφή κάθε περιστατικού δηλητηρίασης όπου εντοπίστηκαν ευρήματα.

Σκλήθρο, Φλώρινας

- Ειδοποίηση: Από κτηνοτρόφο της περιοχής του Σκλήθρου (μέσω της Περιβαλλοντικής Οργάνωσης Καλλιστώ) που είχε χάσει τα σκυλιά του λίγες μέρες πριν. Η ΟΑΔΔ μετέβη στην περιοχή όπου και πραγματοποίησε περιπολία στο μέρος που υποδείχθηκε από τον κτηνοτρόφο (Χάρτης 3).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Άγνωστη.
- Ευρήματα: Ναι, ένα τσοπανόσκυλο σε προχωρημένη σήψη (Χάρτης 3).

- Δολώματα: Όχι.
- Καταγγελία/Μήνυση: Όχι.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι, η κατάσταση του ζώου δεν επέτρεπε τη λήψη δειγμάτων.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας.

9

Χάρτης 3. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό στο Σκλήθρο, Φλώρινας και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν.

Πρέσπα, Φλώρινας

- Ειδοποίηση: Όχι. Τα ευρήματα βρέθηκαν κατά τη διάρκεια περιπολίας πρόληψης (Χάρτης 4).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Εξόντωση αλεπούδων.
- Ευρήματα: Ναι, ένα κυνηγόσκυλο σε προχωρημένη σήψη και μία σακούλα που πιθανά περιείχε τις φύλες (Χάρτης 5 & Εικόνες 2 & 3).
- Δολώματα: Όχι.
- Καταγγελία/Μήνυση: Όχι
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι, η κατάσταση του ζώου δεν επέτρεπε τη λήψη δειγμάτων.

Χάρτης 4. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό στις Πρέσπες, Φλώρινας και ευρήματα που εντοπίστηκαν.

Εικόνα 2 & 3. Νεκρό κυνηόσκυλο και σακούλα που πιθανά περιείχε τις φόδες.

Κωσταράζι, Καστοριάς

- Ειδοποίηση: Ναι, από μέλος της Εταιρίας Προστασίας Περιβάλλοντος Καστοριάς. Η ΟΑΔΔ μετέβη στην περιοχή όπου και πραγματοποίησε περιπολία στο μέρος που υποδείχθηκε από τα μέλη της ΕΠΚΚ (Χάρτης 5).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Εξόντωση λύκων.
- Ευρήματα: Ναι, ένα τσοπανόσκυλο, μία αλεπού (και τα δύο σε προχωρημένη σήψη) και υπολείμματα από ένα αγριογούρουνο (Χάρτης 6 & Εικόνες 4 & 5).

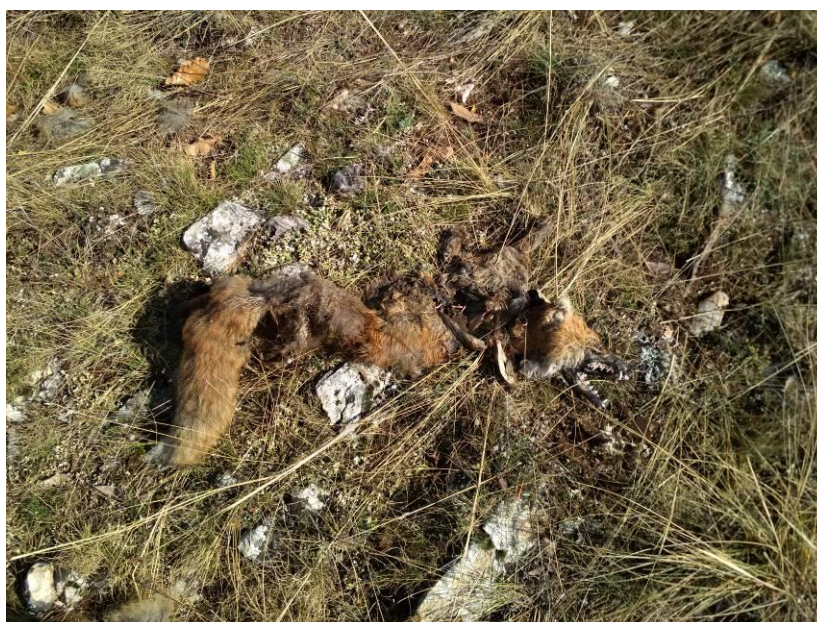

- Δολώματα: Όχι.
- Καταγγελία/Μήνυση: Ναι, στη Διεύθυνση Δασών Καστοριάς.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι, η κατάσταση των ζώων δεν επέτρεπε τη λήψη δειγμάτων.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Καστοριάς.

11

Χάρτης 6. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό κοντά στο Κωσταράζι, Καστοριάς, και ευρήματα που εντοπίστηκαν.

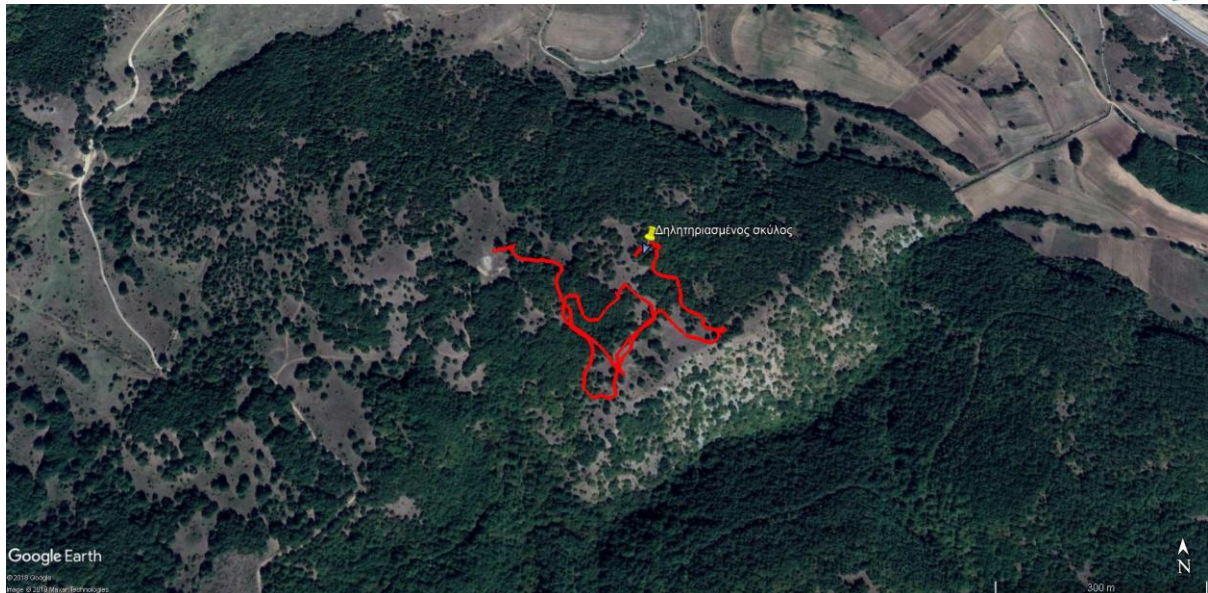
Εικόνα 4. Νεκρή αλεπού που εντοπίστηκε στο περιστατικό κοντά στο Κωσταράζι, Καστοριάς.

Εικόνα 5. Νεκρό τσοπανόσκυλο που εντοπίστηκε στο περιστατικό κοντά στο Κωσταράζι, Καστοριάς.

Βεύη, Φλώρινας

- Ειδοποίηση: Από κτηνοτρόφο της περιοχής της Βεύης που είχε χάσει τρία σκυλιά λίγες μέρες πριν. Η ΟΑΔΔ μετέβη στην περιοχή όπου και πραγματοποίησε περιπολία στο μέρος που υποδείχθηκε από τον κτηνοτρόφο (Χάρτης 7).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες/ εξόντωση τσοπανόσκυλων.
- Ευρήματα: Ναι, ένα τσοπανόσκυλο (Χάρτης 7 & Εικόνα 6).
- Δολώματα: Όχι.
- Καταγγελία/Μήνυση: Ναι, στη Διεύθυνση Δασών Φλώρινας.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας.

Χάρτης 7. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό κοντά στη Βεύη, Φλώρινας, και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν.

Εικόνα 6. Νεκρό τσοπανόσκυλο που εντοπίστηκε στο περιστατικό κοντά στη Βεύη, Φλώρινας.

Περικοπή, Φλώρινας

- Ειδοποίηση: Ναι, από μέλος της Εταιρίας Προστασίας Περιβάλλοντος Καστοριάς. Η ΟΑΔΔ μετέβη στην περιοχή όπου και πραγματοποίησε περιπολία στο μέρος που υποδείχθηκε από τα μέλη της ΕΠΚΚ (Χάρτης 8).
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Εξόντωση αλεπούδων/λύκων.
- Ευρήματα: Ναι, ένα τσοπανόσκυλο (Χάρτης 8 & Εικόνα 7).
- Δολώματα: Όχι.

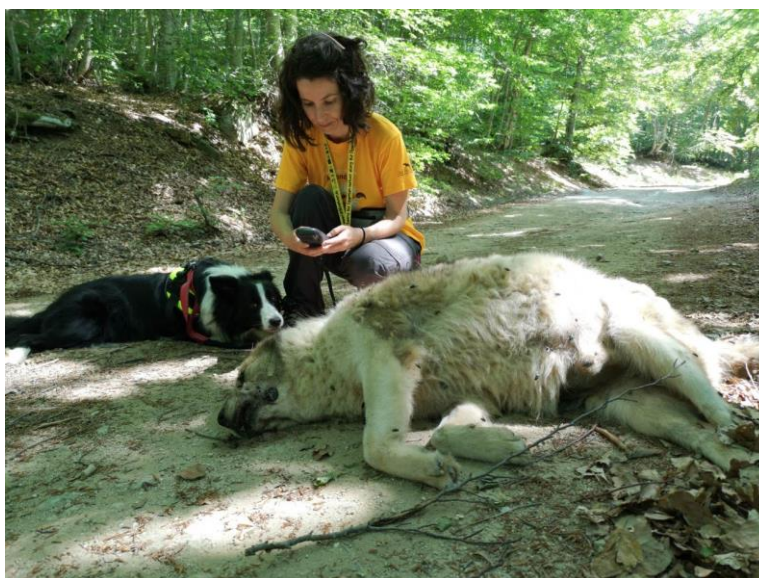

- Καταγγελία/Μήνυση: Ναι, στη Διεύθυνση Δασών Φλώρινας.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας και Διεύθυνση Δασών Καστοριάς.

14

Χάρτης 8. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό κοντά στην Περικοπή, Φλώρινας, και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν.

Εικόνα 7. Νεκρό τσοπανόσκυλο που εντοπίστηκε στο περιστατικό κοντά στην Περικοπή, Φλώρινας.

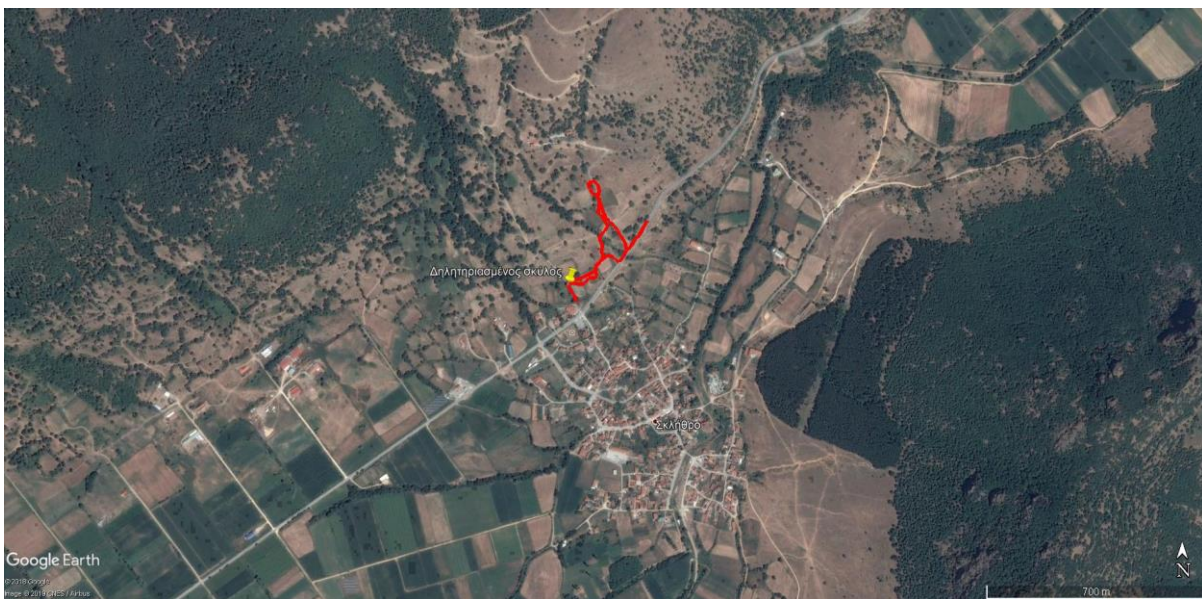
Σκλήθρο, Φλώρινας

- Ειδοποίηση: Από κτηνοτρόφο της περιοχής του Σκλήθρου. Ο κτηνοτρόφος ενημέρωσε την ΟΑΔΔ ότι τις προηγούμενες 2 μέρες, εντός και περιφερειακά του οικισμού Σκλήθρου είχαν

χαθεί 8-9 σκυλιά, κυρίως τσοπανόσκυλα αλλά και αδέσποτα. Η ΟΑΔΔ μετέβη στην περιοχή όπου και πραγματοποίησε περιπολία σε ένα από τα μέρη που υποδείχθηκε από τον κτηνοτρόφο (Χάρτης 9). Η ΟΑΔΔ δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει περισσότερο από μία περιπολία διότι οι φύλλες είχαν τοποθετηθεί κυρίως εντός οικισμού και κατά πάσα πιθανότητα κατά μήκος του κεντρικού δρόμου. Το περιστατικό αυτό συνέχισε για σχεδόν δύο εβδομάδες, και σε άλλα διπλανά χωριά, και συνολικά χάθηκαν περίπου 50 σκυλιά (τσοπανόσκυλα και αδέσποτα). Παρόλο που η ΟΑΔΔ δεν μπορούσε να πραγματοποιήσει επιπλέον περιπολίες, προσέφερε καθοδήγηση σχετικά με την αναγκαιότητα και τον τρόπο της καταγγελίας του περιστατικού στην τοπική Αστυνομία και στο Δασαρχείο. Παρόλο που οι ανακριτικές διαδικασίες δεν είχαν ως αποτέλεσμα την ταυτοποίηση του ένοχου, το περιστατικό είχε μεγάλο αντίκτυπο στα τοπικά και εθνικά ΜΜΕ.

- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες/-εξόντωση τσοπανόσκυλων ή/και αδέσποτων.
- Ευρήματα: Ναι, ένα τσοπανόσκυλο σε προχωρημένη σήψη (Χάρτης 9 & Εικόνα 8).
- Δολώματα: Όχι.
- Καταγγελία/Μήνυση: Ναι, από κτηνοτρόφους στην Αστυνομία.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Διεύθυνση Δασών Φλώρινας.

Χάρτης 9. Διαδρομή που ακολούθησε η χειρίστρια σκύλων στο περιστατικό κοντά στην Περικοπή, Φλώρινας, και τα ευρήματα που εντοπίστηκαν.

Εικόνα 8. Νεκρό τσοπανόσκυλο που εντοπίστηκε στο περιστατικό κοντά στο Σκλήθρο, Φλώρινας.

4. Συμπεράσματα

Τα δηλητηριασμένα δολώματα τοποθετούνται στη φύση με στόχο την εξόντωση κάποιου ζώου για διάφορους λόγους. Επειδή α) είναι μία απαγορευμένη πρακτική και επομένως τοποθετούνται κρυφά, β) πολλές φορές τοποθετούνται σε απόμακρα μέρη χωρίς συχνή ανθρώπινη παρουσία και γ) εύκολα περνάνε απαρατήρητα επειδή συνήθως είναι μικρά, οι πιθανότητες να βρεθούν τα δηλητηριασμένα δολώματα από έναν άνθρωπο είναι πολύ μικρές. Χρειάζεται λοιπόν κάποιο εργαλείο που να βοηθήσει να αυξηθούν οι πιθανότητες εντοπισμού των δολωμάτων στο πεδίο. Επομένως, οι ειδικά εκπαιδευμένοι για να ανιχνεύουν δηλητηριασμένα δολώματα σκύλοι μπορούν να είναι ιδιαίτερα χρήσιμοι για αυτήν την περίπτωση. Οι σκύλοι αυτοί μπορούν να εντοπίσουν τα δολώματα από την μυρωδιά τους από μεγάλες αποστάσεις, καλύπτοντας έτσι πολύ μεγάλες περιοχές σε σχέση με αυτές που θα μπορούσε να καλύψει ένας άνθρωπος κάνοντας την ίδια δουλειά. Αφού βρεθούν τα δολώματα (καθώς και τυχόν δηλητηριασμένα ζώα θύματα των δολωμάτων), αυτά μπορούν να απομακρυνθούν από το περιβάλλον, μειώνοντας έτσι τον αριθμό των θυμάτων και σταματώντας τον φαύλο κύκλο των θανάτων λόγω έμμεσης δηλητηρίασης. Παράλληλα, οι Ομάδες Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (ΟΑΔΔ) είναι ένα πολύ καλό επικοινωνιακό μέσο για την ανάδειξη του προβλήματος των δηλητηριασμένων δολωμάτων και των δράσεων για την αντιμετώπιση του. Αυτά τα χαρακτηριστικά κάνουν τις ΟΑΔΔ ένα πολύ αποτελεσματικό εργαλείο πρόληψης και αποτροπής ενάντια στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Τα αποτελέσματα των περιπολιών της ΟΑΔΔ στην περιοχή του προγράμματος επιβεβαιώνουν για άλλη μία φορά ότι τα δηλητηριασμένα δολώματα είναι ένας μη επιλεκτικός τρόπος θανάτωσης της άγριας πανίδας. Σε τρία περιστατικά, για τα οποία υπήρχαν ενδείξεις ότι τα δολώματα είχαν τοποθετηθεί με σκοπό την εξόντωση λύκων, δεν βρέθηκε νεκρός κανένας λύκος, ενώ δηλητηριάστηκαν και πέθαναν άλλα είδη ζώων. Επίσης, επιβεβαιώνεται ότι η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις μόνο στην άγρια πανίδα, καθώς από τα οκτώ νεκρά ζώα που βρέθηκαν, μόνο τα δύο ήταν άγρια, ενώ τα υπόλοιπα έξι ήταν σκυλιά εργασίας (τσοπανόσκυλα και κυνηγόσκυλα). Επομένως, είναι προφανές πως αυτή η παράνομη πρακτική πλήττει τους ανθρώπους της υπαίθρου, και κυρίως τους κτηνοτρόφους, που χάνουν τα τσοπανόσκυλά τους, αφήνοντας τα κοπάδια τους ευάλωτα σε επιθέσεις από λύκους ή άλλα ζώα.

Η διεθνής βιβλιογραφία για την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων αναφέρει τη σύγκρουση μεταξύ ανθρώπου και άγριας πανίδας ως το πιο συχνό κίνητρο πίσω από την πρακτική αυτή. Παρ' όλα αυτά, στην Ελλάδα –και στην περιοχή του προγράμματος- έχει διαπιστωθεί πως οι προσωπικές αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους χρήστες γης είναι επίσης ένα πολύ κοινό κίνητρο που κρύβεται πίσω από τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Παρ' όλη την προφανή χρησιμότητα των ΟΑΔΔ, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μία ΟΑΔΔ δεν μπορεί από μόνη της να λύσει το πρόβλημα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Οι ομάδες αυτές χρειάζονται μία σειρά πραγμάτων που να υποστηρίζουν τη λειτουργία τους και να αυξάνουν την αποτελεσματικότητά τους, ειδικά –αν και όχι μόνο- κατά τη διαχείριση περιστατικών στο πεδίο. Τα πιο σημαντικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν, παράλληλα με τη λειτουργία των ΟΑΔΔ, είναι τα εξής:

- Έλλειψη ενός ξεκάθਾਰου νομικού πλαισίου που να α) ξεκαθαρίζει ποιες είναι ακριβώς οι ευθύνες των αρμόδιων υπηρεσιών και β) έχει πιο αυστηρές ποινές και πρόστιμα για τους δράστες. Για το θέμα των αρμοδιοτήτων υπάρχει η Υ.Α.168/599/1945 (ΦΕΚ Β'3793/2018) για τα Τοπικά Σχέδια Δράσης ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα, που θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ, αλλά δυστυχώς δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα στην περιοχή του προγράμματος.
- Υποστελέχωση και υποβάθμιση της δασικής και κτηνιατρικής υπηρεσίας και έλλειψη πόρων και υποδομών. Αυτό οδηγεί, μεταξύ άλλων, στο να γίνονται οι έρευνες των ΟΑΔΔ χωρίς την παρουσία των αρμόδιων υπηρεσιών, καθώς και στην αδυναμία συλλογής δειγμάτων και νεκρών ζώων.
- Μικρή εμπειρία και έλλειψη κατάρτισης των δασικών υπαλλήλων, όσο αφορά την έρευνα των περιστατικών δηλητηρίασης και τον χειρισμό των δηλητηριασμένων δολωμάτων αντίστοιχα. Παρόλο που μέσα στο πρόγραμμα υλοποιήθηκαν δύο εκπαιδευτικά σεμινάρια, αυτά είχαν εισαγωγικό χαρακτήρα για το θέμα, ενώ δεν ήταν υποχρεωτική η παρακολούθησή τους. Μία πιο οργανωμένη και συστηματική ανάλογη προσπάθεια, σε βάθος χρόνου και υπό την αιγίδα του ίδιου του ΥΠΕΝ, είναι απαραίτητο να υλοποιηθεί.
- Χαμηλή προτεραιότητα και αντίληψη της παράνομης αυτής πράξης ως πραγματικό έγκλημα, ακόμα και ανάμεσα στις αρμόδιες αρχές. Για το ζήτημα αυτό χρειάζεται σωστή κατάρτιση, όπως αναφέρεται και παραπάνω, αλλά και αλλαγή της νομοθεσίας, καθώς και εφαρμογή της Υ.Α.168/599/1945.
- Χαμηλή περιβαλλοντική ευαισθησία των πολιτών και συνεπώς, αυξημένη ανοχή στο έγκλημα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Είναι απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση του κοινού, ειδικά από την πλευρά της Πολιτείας, με στόχο την αλλαγή νοοτροπίας πάνω σε αυτό το θέμα.
- Χαμηλή εμπιστοσύνη των πολιτών στην ανταπόκριση και αποτελεσματικότητα των αρμόδιων αρχών, με αποτέλεσμα να υπάρχουν λίγες καταγγελίες και ελλιπής ενημέρωση των ΟΑΔΔ για κάποιο περιστατικό.

5. Βιβλιογραφία

Jensen, P. (2007). The behavioural biology of dogs. CABI International, Wallingford, Oxfordshire; Cambridge, MA.

Ntemiri, K., & Saravia, V. (2016). The status of the illegal use of poison baits in Greece. 2012-2015. Technical report under action C1 of the LIFE+ project “The Return of the Neophron” (LIFE10 NAT/BG/000152), Hellenic Ornithological Society, Athens, 39 p.

Ntemiri, K., Saravia, V., Angelidis, C., Baxevani, K., Probonas, M., Kret, E., Mertzanis, Y., Iliopoulos, Y., Georgiadis, L., Skartsi, D., Vavylis, D., Manolopoulos, A., Michalopoulou, P. & Xirouchakis, S.M. (2018). Animal mortality and illegal poison bait use in Greece. *Environmental Monitoring and Assessment* 190: 488.

Pantović, U., Andevski, J. (2018): Review of the problem of poison use and vulture poisoning in the Balkan Peninsula. Vulture Conservation Foundation, Netherlands.

Velevski, M., Nikolov, S. C., Hallmann, B., Dobrev, V., Sidiropoulos, L., Saravia, V., Tsiakiris, R., Arkumarev, V., Galanaki, A., Kominos, T., Stara, K., Kret, E., Grubač, B., Lisičanec, E., Kastritis, T., Vavylis, D., Topi, M., Hoxha, B. & Opper, S. 2015. Population decline and range contraction of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* on the Balkan Peninsula. *Bird Conservation International* 25 :1-11.

Ελληνική βιβλιογραφία:

Βαβύλης, Δ., Kret, E., Saravia, V. & Ντεμίρη, Κ. 2016. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στη Θράκη και την Κεντρική Ελλάδα, Ετήσια αναφορά 2016 και συνοπτική αναφορά 2014-2016, pp. 74. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία & WWF Ελλάς, Αθήνα (Conservation action C1).